

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Petra Průchy a Mgr. Evy Kyselé v právní věci žalobkyně **Dr. L. J.**, proti žalovanému **Magistrátu hlavního města Prahy**, odbor občanskoprávních agend, se sídlem v Praze 1, Mariánské náměstí 2, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. 12. 2003, č. j. 28 Ca 470/2001 – 93,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žádnému z účastníků **s e n e p ř i z n á v á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobou podanou dne 16. 10. 2001 se žalobkyně domáhala přezkoumání rozhodnutí žalovaného ze dne 31. 7. 2001, č. j. MHMP 56156/2001, kterým bylo zamítnuto její odvolání a potvrzeno rozhodnutí Úřadu městské části Praha 3 ze dne 24. 4. 2001, č. j. Matr 579/2000. Tímto rozhodnutím bylo odmítnuto prohlášení žalobkyně o státním občanství České republiky ze dne 14. 2. 2000. Městský soud v Praze dospěl k závěru, že žalobkyně nebyla československou státní občankou a žalobu zamítl zejména na základě těchto skutečností. Za nesporné považoval, že se žalobkyně narodila dne 5. 5. 1919 v Praze jako dcera D. A. K. E., roz. M., narozené v P., a J. E., narozeného v B., M. V době narození žalobkyně platil Zákon domovský z 3. 12. 1863, ř. z. č. 105, ve znění zákona č. 222 ř. z. ze dne 5. 12. 1896, přičemž domovské právo bylo zrušeno až zákonem č. 174/1948 Sb., s účinností od 1. 1. 1949. Matka žalobkyně nabyla podle § 7 zákona domovského právo domovské po svém manželu, otci žalobkyně provdáním. Archivním šetřením správního orgánu nebylo zjištěno, že by otec žalobkyně nabyl jiné domovské příslušnosti než v obci B., kde se narodil. Žalobkyně ostatně

v odvolání proti prvostupňovému rozhodnutí domovskou příslušnost otce ve zmíněné obci v době uzavření manželství s její matkou potvrdila. Ve Státním ústředním archivu v Praze, fondu evidence obyvatelstva, byly nalezeny policejní přihlášky matky a sestry žalobkyně (A. E. nar. X), na nichž je uvedeno poslední bydliště V. T., čp. 438, Ž. a v obou případech rovněž domovská příslušnost v obci B. – U.. Na další nalezené policejní přihlášce je uvedeno jméno D. E., přičemž bydliště a domovská příslušnost je uvedena shodně jako u sestry a matky žalobkyně. Podle soudu lze dovodit, že jde o policejní přihlášku žalobkyně, na které je omylem uvedeno nesprávné křestní jméno, neboť všechny ostatní údaje souhlasí. V každém případě nalezená policejní přihláška matky žalobkyně potvrzuje, že tuto domovskou příslušnost získala sňatkem s otcem žalobkyně. Z toho rovněž plyne, že žalobkyně narozením získala domovskou příslušnost v obci B. – U., a to podle § 6 Zákona domovského (obec, kde měl právo domovské otec v době narození dítěte). Soud nepřisvědčil námitce žalobkyně, že její rodiče po sňatku žili až do roku 1938 v P. a získali tak (ona s nimi) domovskou příslušnost v Praze vydržením. Žalovaný správně dovodil, že pro změnu domovské příslušnosti bylo třeba podat výslovnou žádost a práva domovského bylo možné nabýt výslovným přijetím do svazku domovského, nikoli pouhým uplynutím doby (§ 8 Zákona domovského, §§ 1 až 8 z. č. 222 ze dne 5. 12. 1896, kterým byla změněna některá ustanovení Zákona domovského). Žalobkyně nedoložila žádné doklady (např. domovské listy) dokládající jinou než shora uvedenou domovskou příslušnost svou a svých rodičů. Městský soud uvedl, že domovské zákony spojovaly domovské právo těsně se státním občanstvím (podle § 2 domovského zákona ze dne 3. 12. 1863, č. 105 ř. z. práva domovského v obci nabytí mohou jedině státní občané, každý občan má míti v některé obci právo domovské). Se vznikem samostatného československého státu vzniklo i československé státní občanství jako osobní právní poměr určitých osob k určitému státu. Československý právní řád neopíral státní občanství o pouhé bydlení ve státě, nýbrž právě o zásady obsažené v domovských zákonech. Pro určení, kteří dosavadní občané zaniklého mocnářství rakousko-uherského se stanou státními občany čsl. republiky, bere § 1 ústavního zákona č. 236/1920 Sb. za základ právo domovské a prohlašuje za státní občany československé všechny, kteří v některé obci nyní ležící na území nového státu, mají právo domovské. Pro případ, že tato domovská příslušnost nemůže být prokázána, stanovil § 2 právní domněnku, že o osobách, které se území čsl. republiky narodily, se má za to, že jsou státními občany čsl., není-li prokázáno, že narozením nabyly jiného státního občanství (Boh. 1650/22). Protože rodiče žalobkyně, a potažmo i sama žalobkyně, měli domovské právo v obci B. – U., tj. na území, které se nestalo součástí Československé Republiky, nestali se československými státními občany dle § 1 bodu 1. ani bodu 3. zákona č. 236/1920 Sb., přitom ustanovení § 1 bodů 2. a 4. na případ žalobkyně vztáhnout nelze. Žalobkyně ostatně ani netvrdila, že by se její rodiče a rovněž ona sama stali československými státními občany dle § 1 bodů 1. až 4. zákona č. 236/1920 Sb. Namítala, že na ni dopadá ustanovení § 2 zmíněného zákona a poukázala na řadu skutečností, které podle jejího mínění svědčí pro československou státní příslušnost rodičů (působení otce v letech 1925 až 1935 v plzeňské zbrojovce, vlastnictví nemovitého majetku v P., sídlo velvyslanectví SSSR v jejím rodném domě). Soud nepřisvědčil její námitce tvrdící, že žalovaný porušil svou povinnost zjistit přesně a úplně skutkový stav věci (§ 32 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb, o správním řízení, dále jen „správní řád“, „s. ř.“). Konstatoval, že správní orgán provedl veškerá v úvahu připadající archívni šetření, přičemž nalezené policejní přihlášky dokládají domovskou příslušnost rodičů žalobkyně a tedy i žalobkyně v obci B. – U. (přičemž přihláška na „D.“ E. je nejméně z roku 1919). Šetřením nebyly zjištěny žádné skutečnosti a ani žalobkyně sama nepředložila žádné doklady svědčící pro závěr, že její rodiče podali žádost o přijetí a nabyli domovskou příslušnost v Praze.

Z dobové judikatury k ustanovení § 2 zákona č. 236/920 Sb. vyplývá, že bylo vykládáno tak, že zakládá domněnku státního občanství podle místa narození, která platí potud, pokud není podán důkaz jiného státního občanství na základě původu. Tato právní domněnka může být vyvrácena jen důkazem, že dotyčná osoba narozením nabyla jiného státního občanství. To však musí být jiného druhu, než státní občanství v bývalém státu rakouském nebo uherském, jinak by domněnka v § 2 pozbyla významu a stala by se překážkou, aby československé občanství bylo uznáno u osob, které nemohou podat průkazu žádaného v § 1 bod 3. (Boh. 5336/26). Pro případ, že nemůže být prokázána domovská příslušnost v obci, která nyní leží na území nového státu, stanoví § 2 právní domněnku, že o osobách, které se v území čsl. republiky narodily, se má za to, že jsou státními občany čsl., není-li prokázáno, že narozením nabyly jiného státního občanství (Boh. 1650/22). Právní domněnka podle § 2 neplatí o osobách, jejichž státní, resp. domovská příslušnost jako podklad pro zjištění státní příslušnosti, může být podle pozitivních předpisů určena. Podle § 2 bude skoro vesměs určiti státní občanství bezdomovce, který má býti přikázán domovským právem k některé obci (komentář z roku 1967 k zákonu č. 236/1920 Sb. z publikace Státní občanství a domovské právo). Z uvedeného je zřejmé, že dle tehdejší ustálené praxe nedopadalo ustanovení § 2 zákona č. 236/1920 Sb. na ty osoby, u nichž byla zjištěna domovská příslušnost jako podklad pro určení státní příslušnosti. Domněnka státního občanství podle místa narození neplatila tedy v případě podání důkazu jiného státního občanství na základě původu. Dítě manželské nabývalo státního občanství i práva domovského po otci a podrželo si je potud, pokud samo nenabylo jiného státního občanství a domovského práva (Boh. 1650/22). Městský soud poukázal na čl. 56 Mírové smlouvy mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Maďarskem, podepsané dne 4. 6. 1920 v Trianonu, podle něhož Maďarsko uznalo za příslušníky maďarské ipso facto a bez jakékoli formality všechny osoby, které mají domovské právo na území maďarském v době nabytí účinnosti této smlouvy, a nejsou příslušníky jiného státu. Dále zmínil čl. 61 téže smlouvy, podle kterého všechny osoby, které mají právo domovské na území, jež dříve tvořilo část bývalého mocnářství rakousko-uherského, stávají se, pozbývajíce zároveň státního občanství maďarského, ipso facto příslušníky onoho státu, který na řečeném území vykonává práva svrchovanosti. Z obsahu této mírové smlouvy tedy vyplývá, že i maďarské právní předpisy upravující na základě této smlouvy státní občanství po rozpadu rakousko-uherského mocnářství, vycházely ze zásady, že státními občany nástupnických států, tj. i státu maďarského, jsou osoby, které mají na území dotčeného státu domovské právo. Protože v případě žalobkyně byla zjištěna domovská příslušnost jako podklad pro určení jiné než československé státní příslušnosti, nesvědčí žalobkyni vyvratitelná právní domněnka československého státního občanství dle § 2 zákona č. 236/1920 Sb. Ze šetření, která správní orgán provedl, vyplývá, že nebyly nalezeny státoobčanské spisy žalobkyně ani jejích rodičů. Nebylo tedy zjištěno (a žalobkyně to ani netvrdí), že by rodiče žalobkyně (a spolu s nimi i ona) nabyli československého státního občanství opcí či na základě žádosti dle části druhé zákona č. 236/1920 Sb. Rovněž nebylo zjištěno, že by žalobkyně získala československé státní občanství později, tj. do dne 31. 10. 1978, kdy nabyla americké státní občanství naturalizací.

Včasnou kasační stížností žalobkyně (dále též „stěžovatelka“) napadla rozsudek Městského soudu v Praze pro nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem (§ 103 odst. 1 písm. a/ s. ř. s.) a rovněž pro nepřezkoumatelnost spočívající v nedostatku důvodů rozhodnutí (§ 103 odst. 1 písm. d/ s. ř. s.).

Namítala, že rozsudek byl vydán na základě pro ni nepochopitelné interpretace jistě historicky přežitých právních institutů, snad existujících jako feudální relikty

patriarchálního rodinného práva v zaniklé Rakousko – Uherské říši, ještě dřív, než se narodila. Uvedla, že si vždy zakládala na tom, že se v květnu 1919 narodila v P. a téměř 20 let nepřetržitě žila v ČSR a podotkla, že zákon o domovském právu byl zcela zrušen dnem 1. 1. 1949, přičemž v té době se týkal pouze osob, které si předtím podaly žádost o přijetí do domovského svazku, což ona žijící v emigraci v době války a následně v období nesvobody učinit nemohla. Projevila nesouhlas s tím, že český soud i v roce 2003 akceptuje zásady obsažené v domovských zákonech, tedy i nerovnost ženy stran nabývání a pozbývání a posouzení existence státního občanství. Poukázala na ustanovení Listiny základních práv a svobod (zejména čl. 14) v kontrapozici s argumentací soudu ustálenou praxí, že domněnka státního občanství jako podklad pro určení státní příslušnosti podle místa narození neplatila v případě podání důkazu jiného státního občanství na základě původu. Dále zrekapitulovala fakta o své rodině, mezi nimi také to, že se její matka provdala za pana E. z P. (jejího otce), který se měl narodit v obci B.. Zda tam měl i domovskou příslušnost, neví, protože o tom rodiče nikdy nehovořili a nepamatuje si, že by s tím místem udržovali nějaký kontakt. Až nyní zjistila, že by se toto městečko mělo údajně nacházet v Rumunsku. Ona však žila v P. a to, že jí rodiče na cestu do Paříže obstarali švýcarský „bílý“ pas nebylo v předválečné době zvláštností. Českou zemi stále považuje za svou vlast, navštěvovala svůj rodný dům, i když byl minulým režimem neoprávněně zkonfiskován. Upozornila, že ve smyslu článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolu č. 11, jež Česká republika ratifikovala, je třeba za spravedlivý rozsudek považovat pouze rozsudek zákonný. Avšak rozsudek jako formálně právní rozhodnutí, byť i s detailní a brilantní (možnou) interpretací již dávno přežilých zákonů minulosti, založených na diskriminaci osob podle pohlaví, zakládá vždy jen nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky správním orgánem a následně i soudem a je primárním důvodem kasační stížnosti. Soud nevzal v úvahu, že ve správním ani soudním řízení nebyl obstarán žádný flagrantní důkaz, který by spolehlivě a bez jakýchkoli pochyb vyloučil domněnku jejího českého státního občanství získaného narozením. Různě motivované policejní, celní či jiné písemnosti nemohou nahradit příslušné úřední osvědčení o snad jiném státním občanství, které by vyvrátilo svědčící státní občanství české. Pokud i takovou skutečnost zjistil, musel by v duchu ústavních principů posoudit jejich spravedlivost a tudíž i závaznost pro moderní demokratický Český stát a jeho soudy. Soud tak ovšem nepostupoval a ani nezduvodnil, proč projev její vůle k pokračování státního občanství v zemi, která je její domovinou, nemůže být ani na sklonku jejího života akceptován, a proč jí právě tím má být zabráněno užít si svého majetku, o který byla její rodina nespravedlivě na dobu více než půl století nezákonně připravena a z něhož protiprávně po stejnou dobu bohatnou v ČR jiné osoby nebo stát. Navrhla, aby si Nejvyšší správní soud opatřil také spis Obvodního soudu pro Prahu 3 týkající se jejího restitučního sporu a nenařídil-li dokazování, aby napadený rozsudek na podkladě této kasační stížnosti zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Žalovaný v písemném vyjádření ke kasační stížnosti k námitce nesprávné aplikace právních předpisů upravujících institut domovského práva konstatoval, že byly v době narození stěžovatelky platnou součástí československého právního řádu a ustanovení o domovském právu byla zrušena až zákonem č. 174/1948 Sb., o zrušení domovského práva, tj. k 1. 1. 1949. Podle § 1 odst. 2 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky se při posuzování, zda je fyzická osoba státním občanem České republiky (popř. do 31. 12. 1992 ČSFR), postupuje podle předpisů platných v době, kdy mělo dojít k nabytí nebo pozbytí státního občanství této osoby. Žalovaný nepovažoval za oprávněnou námitku, že jde o právní normy zakládající nerovnost ženy ve věci nabývání a posouzení existence státního občanství. V tomto případě je třeba vycházet

z toho, že aplikované předpisy byly v rozhodné době účinnou součástí právního řádu Československé republiky. Současně je třeba vzít v úvahu, že zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého došlo k recepci dosavadních zemských a říšských zákonů a nařízení, tedy i právních předpisů upravujících institut domovského práva a domovské příslušnosti. Zásadu rovnosti osob mužského a ženského pohlaví pak nelze vykládat podle obsahu, jaký má v dnešním vnitrostátním a mezinárodním právu, a není proto možno poměřovat dnes již neúčinné právní předpisy listinou základních práv a svobod, na niž stěžovatelka odkázala. Žalovaný zopakoval výsledky archivních šetření a v duchu odůvodnění napadeného rozsudku vyzdvihl důkazní význam nalezených policejních přihlášek pro určení domovského práva stěžovatelky. Dodal, že její matka si patrně současně podržela i své původní státní občanství, neboť z archivních podkladů vyplývá, že i po uzavření manželství vlastnila švýcarský pas. Námitka stěžovatelky, že ona a její rodiče vydrželi domovské právo v P., byla vyvrácena poukazem na ustanovení § 1 zákona č. 222/1896 ř. z., podle něhož bylo možno domovského práva nabýt výslovným přijetím do domovského svazku, nikoli však pouhým uplynutím desetileté lhůty, v jejímž průběhu se občan na území státu nepřetržitě zdržoval. Možnost změny domovské příslušnosti rodičů stěžovatelky byla archivním šetřením rovněž prověřována, avšak s negativním výsledkem. Stěžovatelka sama žádné doklady, z nichž by vyplývala jiná domovská příslušnost než v obci B. nepředložila. Žalovaný odkázal na znění § 1 bodů 1 - 4 ústavního zákona č. 236/1920 Sb. Shrnul, že obec, v níž měl otec stěžovatelky domovské právo, se nestala ke dni 28. 10. 1918 součástí Československé republiky, a proto se její rodiče nemohli od tohoto dne stát československými státními občany podle § 1 bodu 1 zmíněného zákona. Bezvýsledně byla prověřena i možnost opce pro čsl. státní občanství. Stěžovatelka podle mínění žalovaného patrně nepovažuje závěr týkající se státního občanství jejích rodičů za sporný, namítá však, že jí svědčí vyvratitelná domněnka čsl. státního občanství podle § 2 téhož zákona. K tomu uvedl, že tato domněnka dopadala na určení státního občanství osob, u nichž nebylo možno určit státní občanství na podkladě domovského práva (např. bezdomovců). Odkázal na judikaturu a komentáře k této otázce. Žalovaný má za to, že bylo spolehlivě prokázáno, že stěžovatelka nabyla narozením domovskou příslušnost v obci B.. Žádné doklady, které by prokazovaly, že u ní či jejích rodičů došlo ke ztrátě nebo změně domovské příslušnosti, nebyly nalezeny. Žalovaný připomněl poukaz městského soudu na čl. 56 a čl. 61 Mírové smlouvy mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Maďarskem ze dne 4. 6. 1920 (Trianonská smlouva). Závěrečnou námitku stěžovatelky, že soud dostatečně nezdůvodnil, proč není akceptován její projev vůle směřující k pokračování státního občanství v zemi, kterou považuje za svou domovinu, je nutno považovat za irelevantní, neboť státní občanství je právním poměrem fyzické osoby ke státu upraveným zákonem, nikoli pouze jejím citovým vztahem ke státu. Stejně tak majetkové záležitosti stěžovatelky, na které se v odůvodnění kasační stížnosti odvolává, se zjišťováním státního občanství nespojují a jsou proto ponechány bez vyjádření. Žalovaný navrhl zamítnutí kasační stížnosti.

Na toto podání reagovala stěžovatelka písemnou replikou, kde namítala, že žalovaný ve vyjádření neuvedl skutková zjištění, kterými by spolehlivě doložil existenci či neexistenci právní domněnky v § 2 zákona č. 236/1920 Sb. Názor, že vlastně až Trianonská dohoda řešila (ve vztahu k Maďarsku) státní občanství osob narozených na území ČSR v období od 28. 10. 1918 do 4. 6. 1920, označila za sotva akceptovatelný. Znovu zopakovala historii rodiny a zdůraznila, že její matka byla české národnosti a měla švýcarské státní občanství (doloženo pasy), pak české, což je nepřímou doloženo tím, že trvale žila na tomto území, zúčastňovala se v ČSR v letech 1918 - 1938 voleb, právně nakládala svým majetkem podle českého právního řádu a nakonec v nucené emigraci získala též státní občanství USA. Stěžovatelka sama je české národnosti, statusové doklady (pro zápis do školy,

pak pro studium na pražském lyceu) jistě měla české a v roce 1938 jí matka obstarala vydání švýcarského státního občanství a pasu, aby mohla v době válečných událostí snadněji cestovat. V emigraci získala také občanství USA. Pokud si vzpomíná, i její otec měl švýcarský pas. Rodiče nikdy nenavštívili Německo a neměli žádný kontakt s obcí B., za jejího života tam nikdy nebyli a ani v pozůstalosti nebyl nalezen žádný doklad o tom, že by k této obci byli v nějakém právním vztahu. Dodala, jakými jazyky se u nich v domě mluvilo, a že všechny tyto skutečnosti jsou žalovanému jistě známy. V další části se věnovala popisu významu jejího rodného domu (Vila T.) a důvodům konfiskace majetku její rodiny a neochoty jej v restituci vrátit. Podtrhla, že se narodila až v květnu 1919 do občanského, demokratického a pokrokového státu – Masarykovské republiky, ještě tedy před Trianonskými dohodami. Od 28. 10. 1918 do dubna 1920 mělo být posuzováno státní občanství narozených dětí podle §§ 2 a 14 zákona č. 236/1920 Sb., protože nikdy nebylo prokázáno, že narozením v Praze 1919 nabyla jiného státního občanství. Užitý výklad právních předpisů považovala za účelový a v rozhodnutí o tom, že nebyla československou státní občankou, spatřovala záminku k tomu, aby jí nemusel být vydán rodinný majetek.

Nejvyšší správní soud napadený rozsudek krajského soudu přezkoumal v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které stěžovatelka uplatnila ve své kasační stížnosti. Neshledal přitom vady, k nimž by podle § 109 odst. 3 s. ř. s. musel přihlédnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost není důvodná.

Nejprve je třeba zabývat se námitkou stěžovatelky, vytýkající napadenému rozsudku nepřezkoumatelnost pro nedostatek důvodů rozhodnutí (§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.). Nejvyšší správní soud ve své judikatuře již obsah tohoto právního pojmu vymezil (např. rozsudek ze dne 14. 7. 2005, č. j. 2 Afs 24/2005 - 44). Půjde o takové rozhodnutí soudu, z něhož není zřejmé, proč soud nepovažoval za důvodnou právní argumentaci účastníka řízení v žalobě a proč jeho žalobní námitky považuje za liché, mylné nebo vyvrácené, a to zejména tehdy, jde-li o právní argumentaci, na níž je postaven základ žaloby. Soud, který se vypořádává s takovou argumentací, ji nemůže pro nesprávnost odmítnout, ale musí také uvést, v čem konkrétně její nesprávnost spočívá.

Napadený rozsudek Městského soudu v Praze obsahuje velmi podrobné odůvodnění, z něhož je zcela zřejmé, která zjištění tvoří skutkový základ jeho rozhodnutí, z jakých důkazů je zjistil, která ustanovení právních předpisů aplikoval a jakými úvahami byl veden při jejich interpretaci. Svůj právní závěr opřel rovněž o dobovou judikaturu a literaturu (komentář). Sama stěžovatelka nakonec ve své kasační stížnosti označuje výklad tehdy platných předpisů za detailní a brilantní a svůj nesouhlas směřuje hlavně do roviny právního posouzení. Nejvyšší správní soud je toho názoru, že Městský soud v Praze s ve svém rozsudku pečlivě vypořádal s argumentací stěžovatelky pojatou do žaloby a je přezkoumatelný. Tomuto důvodu kasační stížnosti tedy nepřisvědčil.

Výše uvedený dílčí závěr je předpokladem pro to, aby mohl být napadený rozsudek ve světle kasační stížností uvedených námitek, podřaditelných pod ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. (tvrzené nesprávné právní posouzení) vůbec přezkoumán. Stěžovatelka v zásadě popřela aplikovatelnost zásad uvedených v tzv. domovských zákonech (Zákon domovský z 3. 12. 1863, ř. z. č. 105, ve znění zákona č. 222 ř. z. ze dne 5. 12. 1896, kterým se mění některá ustanovení zákona ze dne 3. 12. 1963, ř. z. č. 105, kterým byly uspořádány záležitosti domovské) na její případ na podkladě tvrzení, že jsou historicky

přežití, navíc založené na diskriminaci osob podle pohlaví. Stejně jako v žalobě nesouhlasila se závěrem, že by narozením nabyla jiné občanství než československé.

Nesporným zůstává, že stěžovatelka se narodila 5. 5. 1919 v Praze jako manželská dcera J. E. narozeného v B. *Článek 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého*, v zájmu zachování kontinuity právního řádu a předejití zmatkům stanovil, že dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Proto bylo třeba v právních úvahách vyjít z tzv. domovských zákonů, jak byly označeny výše, které, jak správně stěžovatelka podotkla, byly zrušeny (a s nimi i institut práva domovského) až zákonem č. 174/1948 Sb., účinným od 1. 1. 1949. Při posuzování, zda je osoba státním občanem České republiky, se postupuje podle předpisů platných v době, kdy mělo dojít k nabytí státního občanství této osoby (*§ 1 odst. 2 zákona č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbyvání státního občanství České republiky*).

Ke státoobčanským otázkám, které po vzniku Československé republiky přinesla praxe, existuje bohatá judikatura tehdejšího Nejvyššího správního soudu (publikovaná v Bohuslavově sbírce). Posuzujeme-li naplnění podmínek tehdejších předpisů upravujících státní občanství a domovské právo, není žádný důvod se od názorů precizovaných v těchto rozhodnutích vrcholnou instancí správního soudnictví, za předpokladu, že jsou ustálené, odklonit. Tak právní věta judikátu Boh. A 1065/21 říká, že *dnem 28. 10. 1918 vzniklo státní občanství československé pro všechny, kdo v té době byli příslušní do některé obce na československém území státním a stali se tak od té doby cizinci všichni, kdo byli příslušní do obcí mimo státní území československé, třeba na území bývalého mocnářství rakousko-uherského*. Pro porozumění situaci, která rozdělením mocnářství po světové válce vznikla, je užitečné citovat i vybrané pasáže z odůvodnění tohoto rozhodnutí. *Dle ustanovení § 2 zákona o právu domovském z 3. 12. 1863 č. 105 říšského zákona mohou jen státní občané nabytí práva domovského v některé obci, každý státní občan má však také být v některé obci příslušen. Tato souvislost mezi právem domovským a občanstvím státním v § 2 domovského zákona stanovená vedla již před převratem k právnímu názoru, že v případě odstoupení některého dílu rakouského území státního ztrácejí všichni občané, kteří mají domovskou příslušnost v území odstoupeném státní občanství rakouské a naopak, když toto území se zvětšilo, že ti, kdož v přírůstku území měli právo domovské, nabyli státní občanství rakouské. Zákonem z 28. 10. 1918 č. 11 sb. z. a n. bylo nynější území republiky československé (až na malé pro tuto věc bezvýznamné výjimky) odloučeno od území monarchie rakousko-uherské...Recepce (do té doby plativšího právního řádu rakouského) má za následek, že všechna ustanovení dřívějších zákonů, pokud mluví o rakouských občanech státních a tuzemských, byla změněna tímto ustanovením (pozn.: čl. II zmíněného zákona) v ten smysl, že ustanovení ta platí jen o občanech státu československého čili – vzhledem na onu souvislost § 2 domovského zákona mezi státním občanstvím a právem domovským – jen o těch občanech, kteří v době té právem měli právo domovské v některé obci náležející k území státu československého. Zákon z 28. 10. 1918 č. 11 sb. z. a n. měl však i ten další koreláttní účinek, že ti, kdož do té doby neměli práva domovského v některé obci na území státu československého, dnem vyhlášení tohoto zákona stali se zde cizinci, pro něž platí jen ona ustanovení zákona domovského, která jsou dána pro cizince. Podobné závěry plynou i z odůvodnění rozhodnutí Boh. A 4714/25 : *otázky státního občanství ve státech utvořených na území bývalého mocnářství rakousko-uherského upraveny byly v mírových smlouvách na podkladě domovského práva. Mírová smlouva s Rakouskem v článku 70 stanovila základní princip, že osoby požívající domovského práva na území, jež tvořilo část někdejšího mocnářství rakousko-uherského, stávají se, pozbývajíce současně státního**

občanství rakouského, ipso facto příslušníky onoho státu, který na tomto území vykonává právo svrchovanosti. Tentýž princip byl vysloven v článku 61 mírové smlouvy s Maďarskem. Ze zásad těchto stanovena byla úchylka v článku 76 mírové smlouvy s Rakouskem a v článku 62 mírové smlouvy Maďarskem jen potud, že osoby, které nabyly domovského práva po 1. lednu 1910, nestanou se bez povolení srbsko-chorvatsko-slovinského státu, pokud se týče čsl. státu příslušníky států těch. Zákon č. 236 z roku 1920, prováděje zásady ty a zásady stanovené v článku 3 a 4 smlouvy mezi čelnými mocnostmi spojenými a přidruženými s Československem v Saint-Germain dne 10. 9. 1919 podepsané, rozeznává 2 skupiny osob, ty, jež nabyly domovského práva na území nynější republiky čsl. do 1. 1. 1910, pak ty, které nabyly práva toho po 1. 1. 1910 a uznává z nich jen ony první za státní občany čsl. od 28. 10. 1918, jestliže domovské právo nepřetržitě mají. O souvislosti státní a domovské příslušnosti se Nejvyšší správní soud vyslovil v rozhodnutí Boh. A 2949/23 (odkazujícím na nálezh Boh. 823) takto: jedinec nemůže náležeti k některé z nejnižších organických jednotek čsl. státního svazku, totiž k obci, a býti jejím členem, aniž je zároveň členem státního útvaru tvořícího souhrn těchto jednotek, takže tyto právní svazky obého druhu, jak domovská příslušnost, tak i státní občanství jsou ve spojení tak úzkém, pojmově nerozlučném, že samostatná existence jednoho bez druhého není myslitelná, nýbrž že naopak doplňující se předpokládají i v zákonech, upravujících domovskou příslušnost a státní občanství podle maďarského práva.

Ustanovení § 5 *Zákona domovského* říká, že práva domovského nabývají děti narozením, ženy provdáním (odvozené způsoby nabytí) a jiné osoby přijetím ve svazek domovský a nabytím veřejného úřadu (samostatné způsoby nabytí). Sňatkem s otcem stěžovatelky tedy její matka nabyla domovské právo svého manžela a tehdejší právní úprava neumožňovala, aby je za trvání manželství samostatně změnila. Z obsahu správního spisu se podává, že při rozsáhlém archivním šetření byly ve Státním ústředním archivu v Praze nalezeny policejní přihlášky matky a sestry stěžovatelky s uvedením domovské příslušnosti v obci B. – U.. Stejná domovská příslušnost je uvedena i na policejní přihlášce D. E., nar. , přičemž Nejvyšší správní soud sdílí názor krajského soudu, že se jedná o samotnou stěžovatelku, jejíž jméno bylo uvedeno chybně. Tyto listiny dokládají, že matka stěžovatelky získala domovskou příslušnost ve zmíněné obci sňatkem s otcem stěžovatelky a narozením nabyla tamtéž domovského práva i stěžovatelka (a její sestra). To pramení ze znění ustanovení § 6 *Zákona domovského*, podle něhož děti v manželství zrozené nabývají domovského práva v té obci, ve které měl právo domovské otec jejich toho času, když se narodily. To, že žena následovala, pokud jde o domovskou příslušnost, svého manžela, nelze pokládat za diskriminaci. Už vůbec nelze spatřovat projev nerovného postavení ženy ve skutečnosti, že děti nabývaly narozením domovské právo po otci. Stěžovatelka neosvětřila, z jakého důvodu se cítí být ona (pouze o její občanství v tomto řízení jde) takovým pravidlem poškozena, jelikož není zřejmé, v čem podle ní ona nerovnost tkvěla. Domovskou příslušnost po otci následovaly děti bez ohledu na pohlaví. Námitku tvrdící, že by taková skutečnost mohla ovlivnit zákonnost rozsudku založeného na aplikaci těchto v rozhodné době účinných ustanovení, je třeba odmítnout. Zrušení práva domovského novým zákonem jistě může být následkem toho, že se daný institut přežil, to je ostatně obecný princip všech novelizací, rozhodně však taková skutečnost nemůže otevřít prostor k úvahám, že by takové ustanovení nemělo být aplikováno. Tehdy bylo platnou součástí československého právního řádu a v dnešní době nelze v rámci soudcovské interpretace práva hodnotit z pohledu současné právní úpravy a uspořádání společenských poměrů vospělost, aktuálnost či nadčasovost předpisů, které byly zrušeny či nahrazeny jinými. Správní orgány ani soud neměly volbu, zda příslušná ustanovení budou aplikovat či ne, podřadit zjištěný skutkový základ pod to ustanovení právního předpisu, který byl platný a účinný a na předmětný právní vztah dopadá,

bylo jejich povinností. Námitka stěžovatelky brojící proti aplikaci právní úpravy domovského práva tedy není důvodná.

Jelikož je to zcela bez vlivu na právní posouzení věci, správní orgány ani soud nezjišťovaly, zda rodiče stěžovatelky s obcí B. udržovali nějaký kontakt a na území kterého dnešního státu leží (je-li nepochybné, že je to mimo území, které po rozpadu Rakouska – Uherska připadlo Československému státu) ani to, v kterém městě stěžovatelka žila. Z lidského hlediska lze pochopit vnitřní citový vztah stěžovatelky k České republice jako ke své vlasti, pramenící z toho, že se narodila v P., kde ve vile postavené jejími předky prožila dětství a část mládí. Při právním posouzení existence jejího státoobčanského pouta k České republice to však zohlednit nelze. Zákon totiž hovoří jasně:

Státními občany československými ode dne 28. 10. 1918 jsou osoby, které nejpozději dnem 1. 1. 1910 získaly a od té doby nepřetržitě mají domovské právo v území někdejšího mocnářství Rakousko – Uherského, jež náleží nyní Československé republice (*§ 1 bod 1 ústavního zákona č. 236/1920 Sb., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabytí a pozbytí státního občanství a práva domovského v republice Československé*). To, že stěžovatelka léta na území ČSR žila i se zde narodila, je irelevantní, neboť jak správně oba správní orgány i soud uvedly, státní občanství se podle tehdejší právní úpravy odvíjelo od domovského práva.

Zbývající body (2.- 4.) ustanovení § 1 zákona č. 236/1920 Sb. na stěžovatelčin případ rovněž vztáhnout nelze. Bod č. 2 se týká bývalých státních občanů říše Německé, bod č. 3 mj. bývalých státních občanů uherských, kteří se narodili na území Československé republiky jako děti státních občanů uherských, majících tam právo domovské (to stěžovatelčini rodiče neměli) a bod č. 4 těch, kteří se stali skutečnými úředníky nebo zřizenci Československého státu či jeho ústavu nebo podniku.

Ústavní zákon č. 236/1920 Sb., bere z základ státního občanství československého existenci určitého právního nebo faktického vztahu osoby, o jejíž občanství jde, k Československé republice. To je zřejmé z ustanovení § 1 bodů 1 a 4, která předpokládají domovské právo toho, jenž se podle nich stává státním občanem československým. Bod 3 téhož ustanovení sice připouští nabytí státního občanství na základě domovského práva rodičů osoby, o jejíž státní občanství jde, ale jde o ustanovení výjimečné. Podstatou však v tomto případě není sledování státního občanství rodičů dětmi, ale jde o zcela samostatný titul nabytí československého státního občanství potomky bez ohledu na to, zda i rodiče čsl. občanství nabyli.

Z odkazu stěžovatelky na ustanovení čl. 14 Listiny základních práv a svobod není jasné, jakým způsobem zamýšlela zpochybnit závěr soudu o tom, že domněnka státního občanství jako podklad pro určení státní příslušnosti podle místa narození neplatila v případě podání důkazu jiného státního občanství na základě původu (§ 2 zákona č. 236/1920 Sb.). Článek 14 Listiny totiž zaručuje svobodu pohybu a pobytu (odst. 1), právo svobodně opustit území České republiky, resp. ČSFR pro každého, kdo se zde oprávněně zdržuje (odst. 2) a podmínky omezení těchto práv (odst. 3). Dále deklaruje právo každého občana na svobodný vstup na území ČR a vylučuje možnost, že by občan byl k opuštění své vlasti nucen (odst. 4). Konečně (odst. 5) říká také, že cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem. Souvislost s předmětným státoobčanským sporem není při absenci další argumentace zřejmá.

Stěžovatelka dále vytýkala soudu, že nepřihlédl k tomu, že zde chybí důkaz, jenž byl bez pochyb vyloučil domněnku jejího českého státního občanství získaného narozením (jako např. osvědčení o jiném státním občanství). Nejvyšší správní soud má za to, že shromážděnými důkazy byla prokázána domovská příslušnost stěžovatelky v den jejího narození (po otcí), jež je určující pro nabytí státního občanství, a naopak stěžovatelka nepředložila a v řízení nevyšel najevo žádný důkaz nasvědčující, že by nabyla domovskou příslušnost v jiné obci nebo že by ji později změnila. Přes to, že dochovaných dokumentů s určitou vypovídací hodnotou pro řešený právní problém, bylo v archivech nalezeno minimum, lze říci, že jsou ve vzájemném souladu. Pochybnosti mohl vzbuzovat snad jen jediný z nich – policejní přihláška osoby jiného křestního jména, avšak shodného příjmení a data narození. Důvody, proč se soud přiklonil k závěru, že jde o žalobkyni, jejíž křestní jméno bylo uvedeno chybně, již byly vyloženy výše a stěžovatelka proti shodnému stanovisku krajského soudu ničeho podstatného nenamítla. V případě, že by rodiče stěžovatelky žádali o změnu domovské příslušnosti, zřejmě by se o řízení a jeho výsledku záznamy našly. Ona sama nikdy netvrdila, že by rodiče takové kroky podnikli, proti závěrům o jejich státním občanství nebrojila.

Stěžovatelka setrvává na názoru, že její státní občanství plyne z ustanovení § 2 zákona č. 236/1920 Sb., jež zní: o osobách, které se narodily nebo narodí na území Československé republiky, má se za to, že jsou státními občany československými, není-li prokázáno, že narozením nabyly jiného státního občanství. Má za to, že jí svědčí domněnka založená tímto ustanovením a v archivech nalezené písemnosti nemohou nahradit úřední osvědčení o jiném státním občanství, které by vyvrátilo státní občanství československé.

Za použití systematického výkladu zákona č. 236/1920 Sb. doplněného konstantní dobovou judikaturou dospěl Nejvyšší správní soud ke stejnému závěru jako soud krajský. Ustanovení § 2 zmíněného zákona se nevztahovalo na osoby, jejichž státní příslušnost bylo možné určit na základě domovského práva. Ústavní zákon č. 236/1920 Sb. sestává ze dvou částí – I. (§ 1 – 2) definuje okruh osob, které za státní občany uznává, tedy ty, jejichž občanství vzniklo přímo ex lege (ze zákona) a II. se týká osob, které samy chtějí nabýt jiné státní občanství, než jim podle části I. přísluší. Upravuje podmínky tzv. opce, tj. volby čsl. státního občanství. Právní domněnce stanovené v § 2 zákona č. 236/1920 Sb. je třeba porozumět tak, že se zakládá pro ty osoby narozené na území Československé republiky, u nichž nelze prokázat nabytí státního občanství jinak. Ke shodnému závěru dospěl také prvorepublikový Nejvyšší správní soud v rozhodnutí Boh. A 5336/26: *V ustanovení § 2 citovaného zákona byla pro vnitro-státní právní řád recipována zásada vyslovená v článku 65 mírové smlouvy s Rakouskem: „Státního občanství rakouského nabude ipso facto pouhým narozením na rakouském území každá osoba, která zrozením nenabývá státního občanství jiného“, a v článku 6 smlouvy s Československem z 10. 9. 1919 uzavřené, který zní: „Státního občanství čsl. nabude ipso facto již pouhou skutečností, že se zrodil na území Československa každý, kdo není rodem jiného státního občanství.“ Ustanovení § 2 ústavního zákona jest ovšem dle výkladu podaného v článku 5 Brněnské smlouvy povahy supletorní zakládajíc domněnku státního občanství podle místa narození, která platí potud, pokud není podán důkaz jiného státního občanství na základě původu. Pro domněnku státního občanství čsl. Stačí dle toho důkaz, že se osoba, o jejíž státní občanství jde, narodila na území patřícím nyní k Československé republice. Tato právní domněnka může být pak vyvrácena jen důkazem, že dotčená osoba narozením nabyla jiného státního občanství. Toto jiné státní občanství musí však být dle názoru nejvyššího správního soudu v nálezu Boh. 1650 adm., vysloveného a blíže odůvodněného – jiného druhu, než státní občanství v § 1 č. 3 uvedené, tj. než státní občanství v bývalém státu rakouském neb uherském, jinak by domněnka*

v § 2 uvedená pozbyla významu a stala se překážkou, aby čl. státní občanství bylo uznáno u osob, které průkazu v § 1 č. 3 žádného nemohou podati. Z ustanovení mezinárodních smluv výše citovaných pak jest zřejmo, že smlouvy ty měly na mysli osoby, při nichž není okolnosti, které by ve smyslu mírových smluv ipso facto zakládaly již podle původu jejich státní občanství v některém jiném státě, který vznikl na území bývalého mocnářství rakousko-uherského aneb v některém státě mimo bývalé mocnářství rakousko-uherské. Právní domněnka československého občanství by byla založena, pokud by bylo nesporné, že stěžovatelka narozená v Praze nenabyla státní občanství v některém nástupnickém státě bývalého mocnářství ani v žádném státě mimo Rakousko-Uhersko. Vyvrátit by ji mohl pouze důkaz podaný o tom, že stěžovatelka nabyla narozením jiného státního občanství než v bývalém státě rakousko-uherském. Rovněž závěry v rozhodnutí Boh. A 1650/22, o něž se opřel i Městský soud v Praze a jeho části v odůvodnění svého rozsudku citoval, vyznívají shodně. *Pro případ, že domovská příslušnost (která pravidelně určuje státní občanství po rozpadu rakousko-uherského mocnářství) nemůže být prokázána, stanoví § 2 právní domněnku, že o osobách, které se v území čl. republiky narodily, má se za to, že jsou státními občany čl., není-li prokázáno, že narozením nabýly jiného státního občanství.* Z toho, co bylo vysvětleno výše, je zřejmé, že stěžovatelka nabyla jako manželské dítě po svém otci s domovskou příslušností v obci B. i státní občanství státu, jemuž připadlo území, kde tato obec ležela. Nebyla proto nikdy osobou, na kterou by bylo možno vztáhnout domněnku ve smyslu § 2 zákona č. 236/1920 Sb. Proto bylo správním orgánem prvního stupně důvodně odmítnuto její prohlášení o státním občanství České republiky učiněné dne 14. 2. 2000.

Návrhu stěžovatelky, aby si Nejvyšší správní soud před svým rozhodnutím opatřil soudní spis týkající se vydání majetku, nebylo vyhověno. Stěžovatelka nesdělila, jaké skutečnosti vztahující se k jejímu státnímu občanství by z něho měly být zjištěny a ostatně ustanovení § 109 odst. 4 s. ř. s. uplatnění skutkových novot v řízení o kasační stížnosti ani neumožňuje. Soud by ke skutečnostem uplatněným až po vydání napadeného rozhodnutí nemohl přihlídnout.

Lze tedy uzavřít, že krajský soud nepochybil, když žalobu stěžovatelky zamítl, takže naplnění důvodu kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Nejvyšší správní soud neshledal. Právní posouzení zcela odpovídalo zákonu a žádná z námitek uplatněných kasační stížností jeho podstatu nezpochybnila.

O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatelka ve věci neměla úspěch, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení, které jí vznikly. Žalovanému správnímu orgánu, kterému by jinak jakožto úspěšnému účastníku řízení právo na náhradu nákladů řízení příslušelo, náklady v řízení o kasační stížnosti v míře přesahující rámec jeho úřední činnosti nevznikly.

P o u ě n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. března 2006

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu